

NASLOV ORIGINALA:

Alfred Adler

Der Sinn des Lebens

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2024

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Zlatko Bućin

LEKTURA I KOREKTURA:

Lidija Cenić

DIZAJN KORICE:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2024

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-6152-111-9
COBISS.SR-ID 134417161

Alfred
ADLER

**SMISAO
ŽIVOTA**

HARMON**IA**

SADRŽAJ

1. MIŠLJENJE O SEBI I SVETU	7
2. PSIHOLOŠKA SREDSTVA I NAČINI ISTRAŽIVANJA STILA ŽIVOTA	15
3. ŽIVOTNI ZADACI	21
4. PROBLEM DUŠE I TELA	37
5. OBLIK TELA, POKRETI I KARAKTER.	49
6. KOMPLEKS INFERIORNOSTI.	57
7. KOMPLEKS SUPERIORNOSTI	71
8. TIPOVI PORAZA.	79
9. FIKTIVNI SVET RAZMAŽENE OSOBE	91
10. ŠTA JE ZAISTA NEUROZA?	99
11. SEKSUALNE PERVERZIJE	115
12. PRVA SEĆANJA IZ DETINJSTVA	127
13. SITUACIJE IZ DETINJSTVA KOJE OMETAJU ZAJEDNIŠTVO I NJIHOVO UKLANJANJE	139
14. DNEVNI I NOĆNI SNOVI.	155
15. SMISAO ŽIVOTA	173
STAV PREMA INDIVIDUALNO-PSIHOLOŠKOM SAVETNIKU	185
INDIVIDUALNO-PSIHOLOŠKI UPITNIK.	195

1. MIŠLJENJE O SEBI I SVETU

Nema sumnje da se svaki čovek u životu ponaša kao da ima sasvim određeno mišljenje o svojoj snazi i svojim sposobnostima; takođe, kao da je bio svestan težine ili lakoće datog slučaja od početka svog delovanja; ukratko, da njegovo ponašanje proizlazi iz njegovog mišljenja. To je utoliko manje iznenađujuće što nismo u poziciji da čulima primamo činjenice već samo subjektivnu sliku, jedan odraz spoljašnjeg sveta. *Omnia ad opinionem suspensa sunt*. Ove Senekine reči ne bi trebalo zaboraviti kad se pristupa psihološkim istraživanjima. Naše mišljenje o velikim i važnim životnim činjenicama zavisi od našeg stila života. Samo tamo gde direktno naiđemo na činjenice koje nam govore u suprotnosti s našim mišljenjem o njima, skloni smo da kroz direktno iskustvo u neznatnoj meri ispravimo svoje gledište i dopustimo da zakon uzročnosti deluje na nas, a da ne menjamo svoje mišljenje o životu. U suštini, kod mene je isti efekat da li se zmija otrovnica približava mojoj nozi ili verujem da je u pitanju zmija otrovnica.

Na potpuno isti način se ponaša i razmaženo dete u svom strahu, bilo da se plaši provalnika čim ga majka napusti ili da u kući zaista ima provalnika. U svakom slučaju, ono ostaje pri svom mišljenju da ne može bez majke, čak i kad je njegova zastrašujuća pretpostavka opovrgnuta. Čovek koji pati od klaustrofobije i izbegava ulicu jer oseća i misli da mu se zemlja trese pod nogama ne bi mogao drugačije da se ponaša u zdrave dane ako bi mu se zemlja zaista tresla pod nogama. Provalnik koji izbegava koristan posao jer, nespreman na saradnju, greškom nalazi da mu je provala lakša, mogao bi pokazati istu odbojnost prema poslu ako bi on zaista bio teži od

zločina. Samoubica nalazi da je smrt bolja od, kako on pretpostavlja, beznadežnog života. On bi na sličan način postupao kad bi život bio zaista beznadežan. Narkomanu njegov otrov donosi olakšanje, koje on ceni više nego iskreno rešenje svojih životnih problema. Ako bi to zaista bilo tako, on bi mogao da postupa na sličan način. Homoseksualac smatra da žene kojih se plaši nisu privlačne, dok ga muškarac, čije osvajanje doživljava kao trijumf, privlači. Svi oni polaze od istog stava koji bi, ako bi bio ispravan, i njihovo ponašanje činio objektivno ispravnim. Evo primera: Jedan 36-godišnji advokat izgubio je svaku volju za svoje zanimanje. Nije imao uspeha, i to je pripisivao okolnosti da on na malobrojne klijente koji ga posećuju očigledno ostavlja loš utisak. Uvek mu je bilo teško da uspostavi kontakt sa drugima, a naročito ga je od devojaka uvek obuzimao veliki strah. Brak u koji je ušao sa izuzetnim oklevanjem, gotovo sa odbijanjem, nakon godinu dana okončan je razvodom. On sada živi veoma povučeno sa svojim roditeljima, koji uglavnom brinu o njemu. Jedinac je i majka ga je neverovatno mnogo razmazila. Bila je stalno uz njega. Pošlo joj je za rukom da dete i oca ubedi da će njen sin jednog dana postati izuzetan čovek i dečak je živeo u istom iščekivanju, što su, čini se, potvrđivali i njegovi sjajni uspesi u školi. Dečja masturbacija je, kao i kod većine razmažene dece kojima se ne može uskratiti nijedna želja, dobila neobičnu moć nad njim i prerano ga učinila predmetom izrugivanja devojčica u školi, koje su otkrile njegovu tajnu manu. On se potpuno povukao. U svojoj izolovanosti prepustio se najtrijumfalnijim fantazijama o ljubavi i braku, ali je privrženost osećao samo prema majci, koja je u potpunosti vladala njime i prema kojoj je dugo vremena usmeravao i svoje seksualne želje. Da taj Edipov kompleks nije „osnova” već loš umetnički proizvod razmaženih majki koji je postaje vidljiviji kada se dečak ili adolescent u svojoj preteranoj sujeti oseti prevarenim od devojčica i pokazuje suviše malo socijalnog interesovanja za kontakte sa drugima, dovoljno jasno se vidi i u ovom slučaju. Neposredno pred završetak studija, kada mu se pojavilo pitanje samostalne egzistencije, oboleo je od melanholije, tako

da se ponovo povukao. Kao dete bio je, kao i sva razmažena deca, bojažljiv i snobivao se pred nepoznatim ljudima. Kasnije i pred drugovima i drugaricama. Takođe i u svom pozivu, što u neznatno blažoj meri i danas traje. Zadovoljiću se ovim prikazom i preći ću na prateće akorde, „razloge”, izgovore, druge simptome bolesti kojima on „obežbeđuje” svoje povlačenje. Jedno je jasno: ovaj čovek se tokom života nije menjao. Hteo je da uvek bude prvi i povlačio se uvek kada je sumnjao u uspeh. Njegov stav o životu (kako možemo da odgonetnemo, a šta je kod njega bilo sakriveno) može se formulisati na sledeći način: „Budući da mi svet uskraćuje trijumfovanje, povlačim se.” Ne može se poreći da je on kao čovek koji željeno savršenstvo vidi u trijumfu nad drugima, samo na tome radio ispravno i inteligentno. U njegovom zakonu kretanja koji je sebi zadao nije „razum”, nije „zdrav razum”, ali jeste ono što ja nazivam „privatnom inteligencijom”. Ako bi ovaj život nekome zaista uskratio bilo kakvu vrednost, on ne bi mogao mnogo drugačije da se ponaša. Slično, samo sa drugačijim izrazima, s manjom tendencijom isključivosti, izgleda sledeći slučaj: Jedan 26-godišnjak rastao je sa bratom i sestrom kojima je majka bila privrženija. S velikom ljubomorom pratio je nadmoćne uspehe svog starijeg brata. Prema majci je veoma brzo zauzeo kritički stav i (uvek druga faza u životu deteta) priklonio se ocu. Njegova odbojnost prema majci ubrzo se, usled nepodnošljivih navika njegove bake i jedne dadilje, prenela na čitav ženski rod. Njegova ambicija da njime ne vlada žena već da vlada muškarcima, enormno je narasla. Pokušavao je da na sve moguće načine osujeti nadmoćnost svog brata. To što su drugi bili nadmoćniji od njega u fizičkoj snazi, u vežbanju ili lovu, omrazilo mu je fizičke aktivnosti. Isključio ih je iz sfere svog delovanja, isto kao što je nameravao da isključi žene. Aktivnosti su ga mamile samo onda kad su po njegovom mišljenju bile povezane s njegovim osećanjem trijumfa. Jedno vreme je jednu devojkicu voleo na daljinu. Devojci se očigledno nije dopala ta suzdržanost, pa se odlučila za nekog drugog. Činjenica da je njegov brat imao srećan brak ispunjavala ga je strahovanjem da neće biti

tako srećan i da će, po mišljenju okoline (sveta), ponovo kao u vreme detinjstva kod majke, imati lošiju ulogu. Jedan od mnogih razloga koji ga je nagonio da bratu ospori prioritet. Jednom je brat iz lova kući doneo prekrasno lisičje krzno, na koje je bio veoma ponosan. Naš momak je tajno odsekao beli vršak repa kako bi bratu osujetio trijumf. Njegov seksualni nagon počeo je da se ispoljava u pravcu koji mu je preostao nakon isključivanja žena i, imajući u vidu njegove pojačane aktivnosti u malom okviru, postajao homoseksualan. Njegovo mišljenje o smislu života moglo se lako odgonetnuti: život znači: ja u svemu što započinjem moram da budem nadmoćan. On je pokušavao da postigne tu nadmoćnost, pri čemu je isključivao aktivnosti u čije trijumfalno ispunjenje nije verovao. Da u homoseksualnom odnosu i partner zahvaljujući svojoj magičnoj snazi privlačnosti očekuje pobedu, bilo je prvo otežavajuće gorko saznanje tokom naših otvorenih razgovora. I u ovom slučaju možemo ustvrditi da „privatna inteligencija” nije poremećena i da bi verovatno većina krenula istim putem ako bi odbijanje od devojčica predstavljalo opštu istinu. U suštini, velika sklonost ka uopštavanju učestala je osnovna greška u građenju stila života.

„Životni plan” i „mišljenje” se uzajamno dopunjuju. Oba imaju koren u periodu kada dete nije u stanju da zaključke iz svojih doživljaja formuliše rečima i pojmovima, ali je već počelo iz nemih zaključaka, iz često beznačajnih doživljaja ili iz emocionalno naglašenih iskustava da razvija opštije forme svog ponašanja. Ovi opšti zaključci i odgovarajuće tendencije, formirani u periodu neshvatanja reči i pojmova, doduše različito ublaženi, nastavljaju da deluju i u kasnijem periodu, u kojem zdrav razum manje ili više korektivno interveniše i može da odvрати ljude da se suviše oslanjaju na pravila, fraze i principe. Kako ćemo kasnije videti, za ovo oslobađanje od preteranih pokušaja oslanjanja i osiguravanja, izražavanja teškog osećaja nesigurnosti i manje vrednosti, treba zahvaliti zdravom razumu, koji je uznapredovao kroz zajednički osećaj. Isti manjkavi postupak pojavljuje se i kod životinja, o čemu svedoči sledeći, često primetan slučaj: Mladi pas je

dresiran da prati svog gospodara na ulici. On je tu svoju vještinu bio prilično savladao, kad mu je jednog dana naspelo da skoči na automobil u vožnji. Automobil ga je odbacio, a nije ga povredio. Ovo je svakako bilo jedinstveno iskustvo za koje jedva da bi mogao da nađe urođeni odgovor. Teško da se može govoriti i o „uslovnom refleksu” ako se zna da je ovaj pas u svojoj daljoj dresuri postizao napretke, samo ga se više nije moglo odvesti na mesto nesreće. On se nije plašio ulice niti vozila već mesta događaja i došao je do opšteg zaključka, kao što ga ponekad i ljudi donose, da je krivo mesto, a ne njegova nepažnja i neiskustvo. I opasnost uvek vreba na ovom mestu. On, a i drugi koji slično postupaju, čvrsto se drže takvog mišljenja jer time postižu bar jedno: da „na tom mestu” nikada više ne mogu biti povređeni. Slične strukture često se sreću kod neuroza, u kojima čovek strahuje od nekog pretećeg poraza, od gubitka ličnih emocija, i pokušava da se zaštiti tako što fizičke ili psihičke simptome koji potiču iz psihičkog uzbuđenja zbog tobože nerešivog problema prihvata i koristi da bi mogao da se povuče. Da na nas ne utiču „činjenice” već naše mišljenje o činjenicama, jasno je kao na dlanu. Naša veća ili manja sigurnost da formiramo odgovarajuće mišljenje prema činjenicama u potpunosti je sadržana, naročito kod neiskusne dece i asocijalnih odraslih, u neadekvatnom iskustvu i odsustvu protivrečnosti našeg mišljenja i uspeha našeg delovanja shodno našem mišljenju. Da su ti kriterijumi često nedovoljni jer je krug našeg delovanja neretko ograničen iako bi manji pogrešni potezi i protivrečnosti često bez problema ili uz pomoć drugih manje-više mogli glatko da se reše, lako je primetno i doprinosi trajnom poštovanju jednom formiranog životnog plana. Jedino veći neuspesi primoravaju na oštrije promišljanje, koje je plodonosno samo kod ljudi koji učestvuju u kolektivnom rešavanju životnih problema, koji su oslobođeni ličnih ciljeva nadmoći. Tako dolazimo do zaključka da svako nosi „mišljenje” o sebi i zadacima života, liniju života i zakon kretanja koji ga sputava, a da on to ne razume, da za to ne nudi nikakvo opravdanje. Taj zakon kretanja nastaje u skućenom prostoru detinjstva i

razvija se u nedovoljno ograničenom izboru, uz slobodno iskorišćavanje urođenih snaga i utisaka iz spoljnog sveta koje nije ograničeno nikakvim matematički formulisanim akcijama. Pravac i usmereno korišćenje „instinkata”, „nagona”, utisaka iz spoljnog sveta i obrazovanja je umetničko delo deteta, koje se ne može smatrati „posesivno psihološkim” već „upotrebno psihološkim”. Tipovi, sličnosti, približne usklađenosti često su samo nalazi koji su podstaknuti siromaštvom našeg jezika jer on ne može jednostavno da izrazi stalno prisutne nijanse ili rezultate neke statističke verovatnoće. Njihova konstatacija nikada ne sme da se pretvori u postavljanje pravila; ona nikada ne može pojedinačni slučaj da približi razumu već može da nađe primenu samo u osvetljavanju jednog vidnog polja u kojem se pojedinačni slučaj u svojoj originalnosti mora naći. Konstatovanje pooštrenog osećanja niže vrednosti, na primer, još ništa ne govori o vrsti i osobini pojedinačnog slučaja, kao ni ukazivanje na eventualne nedostatke u vaspitanju ili socijalnim odnosima. One se manifestuju u ponašanju pojedinca prema spoljašnjem svetu uvek u različitom obliku koji je, usled mešanja stvaralačke moći deteta i njegovog „mišljenja” koje je iz toga proizašlo, svaki put individualno drugačiji. Neki šematski primeri će rasvetliti prethodno navedeno. Dete koje od rođenja pati od stomaćnih tegoba, kao recimo od urođene disfunkcije probavnog sistema, ali koje ne dobija sasvim odgovarajuću hranu, što u idealnom slučaju jedva da je moguće, vrlo lako će se posebno zainteresovati za hranu i sve što je u vezi s tim. Njegovo mišljenje o sebi i o životu otuda je jače povezano sa interesovanjem za ishranu, a kasnije je zbog prepoznate povezanosti usmereno i na novac, što se, naravno, u pojedinačnom slučaju uvek mora proveravati. Dete kome majka od početka života sve dopušta, dakle razmaženo dete, retko će biti sklono da kasnije svoje stvari sâmo dovede u red. Pored istovremenih pojava, s pravom možemo reći: ono živi u uverenju da bi sve trebalo da urade drugi. I u ovom, kao i u narednim slučajevima neophodna izvesnost osude može da usledi samo kroz široke potvrde. Dete kome se rano pruži prilika da nametne svoju volju

roditeljima, otkriće želju da u životu uvek vlada drugima, što u slučaju suprotnih iskustava u spoljnom svetu uglavnom rezultira time da dete prema spoljnom svetu pokazuje „oklevaljujući pristup” i da se sa svim svojim željama, uključujući često i seksualne želje, povlači u porodicu, ne praveći nužne korekcije u smislu duha zajednice. Dete koje je od ranog perioda vaspitavano kao ravnopravno za saradnju u najširem obimu, shodno svojim sposobnostima, uvek će pokušavati, ukoliko ne nastupe nadljudski zahtevi, da sva životna pitanja reši u smislu svog poimanja o zdravom životu zajednice. Tako se kod devojčice čiji je otac nepodoban i zapostavlja porodicu, lako može formirati stav, pogotovo ako postoje slična iskustva sa bratom, rođakom, susedom, iz lektire, da su svi muškarci isti, pri čemu druga iskustva nakon kratkog postojanja ovog uvreženog mišljenja jedva da više imaju težinu. Ako je, recimo, jedan brat određen za više obrazovanje na studijama, u poslu, onda to lako može dovesti do mišljenja da su devojčice nesposobne ili neopravdano isključene iz višeg stepena razvoja. Ako se jedno od dece u porodici oseća odgurnuto ili zapostavljeno, to može imati za posledicu da ono postaje zastrašeno, kao da želi da kaže „uvek ću morati da budem u zapečku”. Ili će na osnovu mišljenja da može to da postigne, zapasti u besomučnu ambiciju da želi sve da nadjača i da nikome ne dozvoli da bude bolji. Majka koja prekomerno razmazi svog sina može mu usaditi stav da mora svugde da bude u središtu pažnje, i to samo zbog sebe, bez prave saradnje. Ako ga neprekidno kritikuje i prigovara mu i time možda jasno daje prioritet drugom sinu, može da postigne da se njeno dete kasnije prema svim ženama postavlja s nepoverenjem, što može da bude povod za hiljade drugih posledica. Ako je dete izloženo brojnim povredama ili bolestima, ono iz toga može da razvije stav da je svet pun opasnosti, pa će se shodno tome i ponašati. Slično, ali u drugim nijansama može se dogoditi ako je porodična tradicija ka spoljašnjem svetu bojažljiva, nepoverljiva. Sasvim je jasno da svi ovi višestruko različiti stavovi mogu biti i jesu protivurečni stvarnosti i njenim socijalnim zahtevima. Pogrešno mišljenje

čoveka o sebi i o životnim zadacima pre ili kasnije nailazi na oštre prigovore stvarnosti, koja zahteva rešenja u duhu zajedništva. Ono što se prilikom ovog sukoba dešava može se porediti sa dejstvom šoka. Mišljenje nestale osobe da njihov način života ne odgovara egzogenom faktoru, time se neće ugasiti ili promeniti. Stremljenje ka ličnoj nadmoći dalje se razvija. Ne preostaje ništa drugo do uvođenja manje ili više strogog ograničenja na manje područje, izbacivanja zadataka koji prete poražavanjem životnog stila, povlačenje pred problemom za čije rešavanje ne postoji prava priprema u zakonu kretanja. Dejstvo šoka manifestuje se i psihički i fizički, uništava i poslednji ostatak duha zajedništva i prouzrokuje najrazličitije promašaje u životu, primoravajući pojedinca na povlačenje, kao u neurozi ili uz još prisutnu aktivnost koja nika-ko ne znači hrabrost, na prelazak na antidruštveni kolosek.

U svakom slučaju, jasno je da je „stav” pojedinca u osnovi slike sveta i određuje njegova razmišljanja, osećanja, želje i postupke.

2. PSIHOLOŠKA SREDSTVA I NAČINI ISTRAŽIVANJA STILA ŽIVOTA

Da bi se otkrio stav pojedinca, kako se postavlja prema životnim pitanjima i, uopšte, da bi se shvatio smisao koji život želi da nam otkrije, ne treba bez ograničenja odbacivati nikakvo sredstvo i nikakav način. Stav pojedinca o smislu života nije isprazna stvar. On je u krajnjoj liniji smernica za razmišljanje, osećanje i postupanje. Istinski smisao života, međutim, ogleda se u otporu koji se suprotstavlja pojedincu koji pogrešno postupa. Između ove dve okolnosti proteže se zadatak podučavanja, vaspitavanja, ozdravljenja. Znanje o pojedincu je drevno. Pomenimo samo neka: Opioidi istorije i ličnosti drevnih naroda, Biblija, Homer, Plutarh, svi pesnici Grčke i Rima, sage, bajke, priče i mitovi pokazuju vrhunce saznanja ličnosti. Do novijeg vremena uglavnom su pesnici bili ti kojima je najbolje polazilo za rukom da uđu u trag čovekovom životnom stilu. Ono što nas najviše zadivljuje u njihovom radu jeste njihova sposobnost da učine da čovek kao nedeljiva celina živi, umre i dela u najtešnjoj vezi sa zadacima svog životnog kruga. Nema sumnje da je bilo i naroda koji su prednjačili u poznavanju čoveka i koji su svoja iskustva prenosili na pokolenja. Ono što je karakterisalo njih i genije poznavanja čoveka bio je očigledno dublji uvid u relacije ljudskih nagona, sposobnost koja je mogla da nastane samo iz njihovog kontakta sa zajednicom, iz njihove zainteresovanosti za čovečanstvo. Veće iskustvo, bolji uvid, dublji pogled predstavljali su nagradu za duh zajedništva. Ono što je bilo neizbežno u njihovom radu uvek je bio dar otkrovenja, sposobnost opisivanja nemerljivih, hiljadustrukih izražajnih kretanja na

način da ih drugi mogu približno razumeti, shvatiti, ne koristeći pritom merenja i vaganja. Oni su samo na taj način mogli da spoznaju šta se krije iza i između izražajnih pokreta: zakon kretanja pojedinca. Neki taj dar nazivaju „intuicijom” i smatraju da je on namenjen samo najvećim duhovima. Taj dar je u stvarnosti opštjeljudski. Svako ga neprestano koristi u haosu života, u nedokučivosti budućnosti. Budući da je svaki najmanji i najveći zadatak koji se pred nas postavlja uvek nov, uvek drugačiji, stalno bismo činili nove greške ako bismo bili prinuđeni da ih rešavamo prema jednoj šemi, recimo, prema „uslovnim refleksima”. Stalna raznolikost pred čoveka postavlja uvek nove zahteve, da svoje prethodno uvežbano ponašanje podvrgne nekoj novoj proverbi. Čak ni u igri karata „uslovni refleksi” ne prolaze. Samo pravilno otkrivanje pomaže nam u savladavanju zadataka. To otkrivanje, međutim, najjače karakteriše čoveka, koji je saigrač, saradnik koji je zainteresovan za srećno rešenje svih pitanja čovečanstva. Pogled u budućnost svih ljudskih zbivanja svojstven mu je i izaziva ga, bez razlike da li proverava istoriju čovečanstva ili pojedinačne sudbine. Psihologija je ostala naivna umetnost dok je filozofija nije preuzela. U njoj i u antropologiji filozofa klijaju koreni naučnih saznanja o čoveku. U brojnim pokušajima svrstavanja svih događanja u jedan sveobuhvatni svetski zakon, pojedinac se nije mogao prevedeti. Spoznaja jedinstva svih oblika izražavanja jedne ličnosti postala je neoboriva istina. Prenošnje zakona svih zbivanja na ljudsku prirodu rezultiralo je različitim stanovištima, a neistraženu, nepoznatu upravljačku snagu Kant, Šeling, Hegel, Šopenhauer, Hartman, Niče i drugi tražili su u nesvesnoj snazi nagona koja je nazivana čas moralnim zakonom, čas voljom, čas voljom za moć ili nesvesnim. Osim prenošenja opštih zakona na ljudska događanja, na scenu je stupila i introspekcija. Trebalo je da ljudi kažu nešto o duševnim zbivanjima i njima uslovljenim procesima. Ta metoda se nije dugo održala. Ona je s pravom diskreditovana, budući da se ljudima nije verovalo da mogu da daju objektivne izjave. U eri razvijene tehnike zamajac je dobila eksperimentalna metoda. Uz pomoć

uređaja i pažljivo odabranih pitanja, organizovana su ispitivanja koja je trebalo da daju rezultate o funkcijama čula, inteligenciji, karakteru i ličnosti. Pritom se uvid u strukturu ličnosti gubio ili je mogao samo nagađanjem da se kompletira. Doktrina o naslednosti, koja se kasnije pojavila, verovatno je izgubila svaki napor i našla satisfakciju u dokazivanju da je reč o posedovanju sposobnosti, a ne o njihovom korišćenju. U tom pravcu išlo je i učenje o uticaju endokrinih žlezda, koje se zadržalo na specijalnim slučajevima osećaja inferiornosti i njihovoj kompenzaciji u slučaju inferiornih organa. Psihologija je doživela renesansu u psihoanalizi, koja je ponovo oživela seksualni libido kao najmoćniji upravljač ljudske sudbine i ljudima pažljivo oslikala strahote pakla u nesvesnom i nasledni greh u „osećaju krivice”. Zanimarivanje neba kasnije je oslanjanjem na „idealni” cilj savršenstva individualne psihologije ponovo uspostavljeno u stvaranju „idealnog ja”. U svakom slučaju, bio je to značajan pokušaj čitanja između redova svesti, korak napred ka ponovnom otkrivanju stila života, linije kretanja pojedinca, smisla života, a da autor koji se upušta u seksualne metafore nije primetio taj zacrtani cilj. Psihoanaliza je takođe bila suviše obuzeta svetom razmažene dece, tako da joj se psihička struktura uvek činila kao kopija tog tipa, a duboka psihička struktura kao deo ljudske evolucije ostala joj sakrivena. Njen privremeni uspeh bio je u raspoloženju velikog broja razmaženih ljudi, koji su psihoanalitička gledišta svojevoljno prihvatili kao opšteljudska i time jačali sopstveni stil života. Tehnika psihoanalize bila je usmerena na to da se sa strpljivom energijom predstavi odnos izražajnih pokreta i simptoma sa seksualnim libidom, a da se delovanje čoveka predstavi zavisnim od nekog inherentnog sadističkog nagona. Da ove poslednje pojave predstavljaju veštački održavanu ozlojeđenost razmažene dece, postalo je dovoljno jasno tek u individualno-psihološkim razmatranjima. Svakako se i taj evolutivni momenat donekle i u tragovima uzima u obzir iako pogrešno i na uobičajen pesimistički način idejom smrtne želje kao cilja ispunjenja, ne aktivnog prilagođavanja već očekujući

smrt, u prilagođavanju na ipak sumnjivi osnovni zakon fizike. Individualna psihologija u potpunosti se bazira na evoluciji i sve ljudske težnje posmatra u tom svetlu kao težnje savršenstvu. Fizički i duhovno nagon za životom je bespovratno povezan s tom težnjom. Za našu kognitivnu sposobnost se, otuda, svaka duhovna forma izražavanja predstavlja kao pokret koji vodi od negativnog do pozitivnog stanja. Put, zakon kretanja koji svaki pojedinac na početku svog života zadaje sebi, srazmerno slobodi korišćenja svojih sposobnosti i nesposobnosti, kao i svojih prvih utisaka iz okruženja, jeste za svakog pojedinca različit po tempu, ritmu i pravcu. U stalnom poređenju s nedostižnim idealnim savršenstvom individua je neprestano prožeta osećanjem inferiornosti, koji je i pokreće. Možemo konstatovati da je svaki ljudski zakon kretanja *sub specie aeternitatis*¹ i posmatran sa stanovišta apsolutne ispravnosti, nepotpun. Svaka kulturna epoha formira ovaj ideal u dometu svojih misli i osećanja. Kao i danas, uvek možemo samo u prošlosti naći prolazni nivo ljudskog shvatanja u formiranju tog ideala i imamo pravo da se tom shvatanju najiskrenije divimo jer je na neodređeno vreme spoznalo održiv ideal ljudskog suživota. Jer: „Ne ubij!” ili „Ljubi bližnjeg svoga!” jedva da više može da nestane iz spoznaje i osećanja kao najviša instanca. Ove i ostale norme ljudskog suživota, koje su nedvosmisleno rezultat ljudske evolucije, ukotvljene u ljudskoj prirodi poput disanja i uspravnog hodanja, mogu se obuhvatiti idejom o idealnoj ljudskoj zajednici, ovde čisto naučno posmatrano kao evolutivna prinuda i evolutivni cilj. One individualnoj psihologiji nude smernicu *dos pu sto*,² po kojoj se svi ostali ciljevi koji su u suprotnosti sa evolucijom i oblici kretanja vrednuju kao ispravni ili pogrešni. U ovom momentu individualna psihologija postaje vrednosna psihologija, kao što je medicinska nauka, promotor evolucije, u svojim istraživanjima i nalazima nauka vrednovanja. Osećanje inferiornosti, težnja za prevazilaženjem i

¹ *Sa gledišta večnosti i beskonačnosti.* (Prim. lekt.)

² *S mog stanovišta.* (Prim. lekt.)

osećanje zajedništva predstavljaju kamene temeljce u istraživanjima individualne psihologije i otuda se prilikom posmatranja individue ili mase ne mogu zanemariti. Njihova suština se može zaobići i opisati, može se pogrešno shvatiti, može se pokušati sa cepidlačenjem, ali se ne može izbrisati. Svako pravo posmatranje jedne ličnosti mora na neki način uzeti u obzir ove činjenice i utvrditi kakvo je osećanje inferiornosti, težnja za prevazilaženjem, osećanje zajedništva. Onako kako su druge kulture zbog pritiska evolucije apstrahovale drugačije predstave i pogrešne načine, tako je to činio i svaki pojedinac. Mentalna, a s tim u vezi i emotivna struktura životnog stila tokom razvoja predstavlja delo jednog deteta. Kao merilo njegove snage služi mu emotivna i površno prepoznata sposobnost delovanja u jednom nimalo neutralnom okruženju, koje predstavlja samo lošu predškolu života. Oslanjajući se na subjektivni utisak, često iniciran sa vrlo malo merodavnih uspeha ili poraza, dete kreira put i cilj i predstavu o budućim visinama. Sva sredstva individualne psihologije koja bi trebalo da dovedu do shvatanja ličnosti računaju na mišljenje individue o cilju nadmoćnosti, na jačinu njenog osećanja inferiornosti i na stepen njenog osećanja zajedništva. Detaljnijim uvidom u odnos ovih faktora videće se da svi oni stvaraju tu vrstu i taj stepen osećanja. Ispitivanje je slično kao u eksperimentalnoj psihologiji ili u funkcionalnom ispitivanju medicinskih slučajeva. S tim što ovde ispitivanje sprovodi sam život, što svedoči o dubokoj povezanosti individue sa životnim pitanjima. Naime, celina individue se ne može istrgnuti iz konteksta života, bolje rečeno zajedništva. Odnos prema zajednici otkriva životni stil individue. Zato eksperimentalno ispitivanje, koje u najboljem slučaju uzima u obzir samo delove života, ništa ne može da kaže o karakteru ili baš ništa o budućim aktivnostima u zajednici. A i „geštalt psihologiju” je potrebno dopuniti individualnom psihologijom kako bi mogla da pruži odgovore u vezi sa stavovima individue tokom životnog procesa. Tehnika individualne psihologije za ispitivanje životnog stila u prvom redu mora da poznaje životne probleme i njihove

zahteve prema individui. Pokazaće se da je za njihovo rešavanje potreban određen stepen osećanja zajedništva, pripadanje celini života, sposobnost za saradnju i humanost. U nedostatku te sposobnosti, u hiljadu varijanti će biti primetno pojačano osećanje inferiornosti i njegove posledice, uglavnom kao „oklevajući stav” i kao izbegavanje. Fizičke i duševne pojave koje u tom kontekstu nastaju nazvao sam „kompleksom inferiornosti”. Neprestana težnja za superiornošću ima za cilj da taj kompleks pokrije kompleksom nadmoći, koji uvek ima za cilj privid lične nadmoći izvan osećanja zajedništva. Ako se razjasne sve pojave nastale u slučaju neuspeha, onda uzroke nedovoljne pripreme treba tražiti u ranoj detinjstvu. Na taj način se uspešno dolazi do verne slike jedinstvenog životnog stila individue, a istovremeno i do otkrivanja stepena odstupanja u slučaju neuspeha, što se uvek ispoljava kao nedostatak sposobnosti priključivanja. Pritom je jasan i zadatak koji se stavlja pred vaspitača, učitelja, lekara, dušebrižnika: Jačanje osećanja zajedništva, a time i hrabrosti kroz ubeđivanje o istinskim uzrocima neuspeha otkrivanjem neispravnih mišljenja, pogrešnog čula koje je osoba podmetnula životu kako bi ga približila čulu koje je život ustupio čoveku. Ovaj zadatak može se rešiti samo ako postoji detaljna spoznaja životnih problema i ako se razume premali manevarski prostor osećanja zajedništva u kompleksu inferiornosti i kompleksu superiornosti, kao i u svim tipovima ljudskog neuspeha. Za to je potrebno veliko iskustvo u vezi sa okolnostima i situacijama koje verovatno u detinjstvu sprečavaju razvijanje osećanja zajedništva. Pristupi istraživanju ličnosti, koji su se dosad najbolje pokazali u mom iskustvu, postoje u obuhvatnom razumevanju prvih dečjih sećanja, položaja deteta među braćom i sestrama, nekakvih dečjih grešaka, u dnevnim i noćnim prostorima i u nekoj vrsti egzogenog, bolesnog faktora. Sve rezultate jednog takvog ispitivanja, koji uključuju i mišljenje o lekaru, treba vrednovati uz najveći oprez, a njihov čudnovati tok neprestano proveravati u pogledu unisonosti sa ostalim nalazima.